

DUHOVNO ŽIVLJENJE

95

Družinski
tednik za
slovenske
izseljence

LA VIDA ESPIRITUAL

Revista Semanal

A VIDA ESPIRITUAL

Revista Semanal

THE SPIRITUAL LIFE

Weekly Review

KNJIGA V. LIBRO
LETO III AÑO

BUENOS AIRES

6 — VII — 1935

D U H O V N O Ž I V L J E N J E

slovenska izseljenska splošno prosvetna tedenska družinska revija si je osvojila kot vodilo tale načela:

Izbrana vsebina stalne vrednosti — številni in najboljši sodelavci — pesmi in povesti — poljudno znanstveni sestavki — socialne razprave — življenje slovenskih izseljencev — slavonspevi lepote slovenske zemlje — opisi tujih ljudi in navad in deželá — vse kar spada v skrivnostno duhovno kraljestvo lepega, dobrega in resničnega — edina redna tedenska slovenska dopisna šola Naš mladi rod — Ženski vestnik — službeni vestnik Slovenske katoliške misije za Južno Ameriko — mnogo slik — fin papir — nizka cena — letno okrog 1.500 strani.

Ustanovitelj in glavni urednik: Josip Kastelic.

Urednik SLUŽBENEGA VESTNIKA Slovenske katoliške misije za Južno Ameriko: Vsakokratni odgovorni izseljenski duhovnik.

Urednica ŽENSKEGA VESTNIKA: Marija Vodopivčeva, Rosario.

Urednica NAŠEGA MLADEGA RODU: Krista Hafnerjeva, učiteljica, Jesenice na Gorenjskem, Jugoslavija.

Naročnina znaša: a) Za republiko Argentino in vse ameriške dežele, vključeno Severoameriške Združene države in Kanado, letno \$ 5.— m/n (arg. pap. pesov), milreis 20.—, severoameriških \$ 1.50, uruguajskih pap \$ 3.50, čilenskih \$ 35.—. — b) Za evropske in vse ostale države: letno \$ 6.— (šest argentinskih pesov v papirju), ali Din 70.—, francoskih frankov 25.—, Lir 20.—, mark 4.50, holandskih gold. 2.50, šilingov 10.—, šterling 0.35, belgijskih frankov 35.—.

Naročnino je najboljšo nakazati naravnost upravi (glej spodnji naslov) bodisi v priporočenem pismu, bodisi potom bančnega čeka "sobre Buenos Aires", bodisi s poštnim giro, bodisi našemu pooblaščenecu g. Mirku Peljhanu proti službenemu potrdilu, bodisi na katerega izmed načinov, kakor jih spodaj navajamo, vedno s pripombo: za Duhovno življenje (La Vida Espiritual).

Buenos Aires — Banco Germánico, Av. L. N. Alem 150. — Banco Holandés, Bmé. Mitre 234. Kdor ima hranilno vlogo pri kateri izmed teh dveh bank, mu ni treba pošiljati denarja, temveč lahko piše banki, naj nam ona izplača naročnino kar iz njegove hranilne vloge.

Buenos Aires, La Paternal. — J. Živec, Osorio 5087, sprejema naročnino in oglase.

(Dalje na predzadnji strani ovitka)

Naslov uredništva in uprave:

Dirección de la Redacción y de la Administración:

L A V I D A E S P I R I T U A L

C o n d a r c o 5 4 5

B u e n o s A i r e s , A r g e n t i n a

Teléfono: U. T. 63, Volta 2435.

Bivši izseljenski duhovnik v Južni Ameriki
A n t o n M r k u n,
župnik v Dobropoljah na Dolenjskem

Sveta brata Ciril in Metod

Na veliki torek leta 885, petnajst let po smrti svojega škofovskega brata Cirila (Konstantina), je moravski in panonski, torej tudi naš slovenski nadškof sveti Metod izročil dušo svojemu Bogu in Gospodu.

Tako je minilo meseca aprila letošnjega leta 1050 let od njegove smrti in je gotovo prav, da se Slovenci ob takem jubileju spomnimo mož, ki sta pustila v naši narodni zgodovini tako globoke sledi.

Ciril in Metod sta svetnika katoliške Cerkve. Tristotisoč katoliških duhovnikov vsega sveta prebira te dni njuno življenje popisano v duhovniški molitveni knjigi imenovani brevir, moli njima v čast zložene pesmi in himne, po stotisočih krščanskih cerkva vsega sveta svečeniki z največjim spoštovanjem izgovarjajo njuna imena in jima izročajo molitve in prošnje, naj jih priporočita vsemogočnemu Bogu.

Cerkev časti sveta apostola seveda vsled njunega junaško svetega in bogoljubnega življenja in vsled vneme za božjo čast in za razširjenje Kristusovega kraljestva na zemlji. Vse druge misli so ji in ji morajo biti tuje.

Nam Slovanom pa sta bila sveta brata seveda še nekaj drugega kakor svetnika: narodna buditelja, voditelja in dobrotnika. To stran njunega poslanstva bo tudi posebno poudaril naš današnji uvodnik, ki seveda ni nabožen sestavek.

Jasno je, da narodno probujevanje Slovanov ni bil ne glavni namen svetih bratov in ne vzrok, da sta prišla iz daljnega Soluna v naše kraje. Njuno narodnostno delo za Slovane je izviralo in je bilo samo nujna posledica njune globoke vernosti in bogovdanosti, brez katere si njunega dela v narodno korist Slovanov enostavno ne moremo ne razložiti, ne misliti.

Kratkovična osebna politika in tradicijska nesloga slovanskih knezov sta žal onemogočila veliko zamisel slovanskih bratov, o kateri obširneje razpravlja naš današnji članek. Čeprav njun cilj ni bil političen, bi bila po njihni zamisli vendar slovanska politika in položaj Slovanov v družbi narodov vsa drugačna, vse bolj svetla, častna in prijetna.

Vsled slepe kratkovidnosti takratnih voditeljev slovanstva so morali in smo morali Slovani v zgodovini že veliko trpeti. Po Metodovi smrti so državne oblasti izgubile iz države vse njegove učence in prijatelje.

Kratkovidni ljudje iz nerazumljivih vzrokov marsikje tudi še dandanes ovirajo verskoprosvetno narodno delo, ki gre v povsem istem pravcu, kakor je šlo Cirilovo in Metodovo. Včasih je imenujejo v svoji plitvosti celo narodno kvarno. Kdor vendar vsaj nekoliko jasno misli, mora uvideti, da je

delo Cerkve, ki uveljavlja med ljudmi smisel za izobrazbo, za pravico in resnico, za lepo, dobroto, pravo svobodo na eni in primeren povdarek v človeški družbi neobhodno potrebne oblasti na drugi strani, da je tako delo koristno za sleherno državo, za sleherno ljudstvo, za sleherno človeško družbo. To so vendar edini zdravi temelji za splošno in trajno človeško blaginjo! Zanje mora skrbeti tudi država sama, če hoče resnično in trajno zemsko srečo svojih državljanov.

Res je, da ni bilo mogoče doslej še nikjer popolnoma uveljaviti teh visokih ciljev, ker pač med ljudmi v celoti niso dosegljivi. Smešno pa je misliti, da jih bo dosegla človeška družba prej, če odstrani iz svoje srede najsilnejšega boričca zanje.

Ti vidiki se bodo zdeli morda komu na prvi hip nekoliko konservativni, toda obenega dvoma ni, da so za stalno edino zanesljivi temelj in pogoj resničnega blagostanja in napredka med ljudstvi, narodi, pa tudi med manjšimi človeškimi skupnostmi, na primer slovensko izseljensko v Južni Ameriki.

Uredništvo

Sveta Brata Ciril in Metod sta bila rojena v mestu Solun na Grškem. Starejši Metod je bil sprva poveljnik slovanskim vojakom, skoro gotovo v Makedoniji, toda kmalu zapusti vojaški stan ter gre v samostan na gori Olimp v Mali Aziji. Mlajši od njega je bil Konstantin, pozneje Ciril imenovan. Rojen je bil 827 (ali 826). Ko je bil 14 let star, mu je umrl oče. Očetov prijatelj Teoktist, ga vzame s seboj v Carigrad na cesarski dvor, kjer se je Ciril izobraževal v družbi z mladim cesarjevičem Mihaelom. Lahko bi bil dosegel visokih posvetnih časti, a si je izvolil duhovski stan ter je kasneje tudi on odšel za svojim bratom Metodom v samostan na goro Olimp.

Leta 862. je poslal velikomoravski knez Rastislav poslanca v Carigrad k cesarju Mihaelu s prošnjo, naj mu pošlje učениkov, ki bi njegovo ljudstvo poučili in potrdili v pravi veri. Cesar je za to izvolil Cirila in Metoda.

V prvi polovici leta 863. sta sv. Ciril in Metod prišla v spremstvu moravskih poslancev na Velehrad na Moravsko. S seboj sta prinesla svete ostanke papeža Klementa in slovenski prevod evangelijev. Njuno delovanje je bilo zelo plodonosno. Hodila sta od kraja do kraja ter v domačem jeziku razlagala svete resnice. Zbirala sta mladeniče okrog sebe ter jih pripravljala na duhovski stan. Obenem sta prevajala bogoslužne knjige na slovenski jezik.

Leta 867. sta prišla sveta brata v Panonijo, kjer je vladal slovenski knez Kocelj. Tudi med panonskimi Slovenci sta blagodejno delovala. Knez Kocelj jim je izročil okrog 50 slovenskih mladeničev, da sta jih izobraževala in pripravljala za duhovnike.

Leta 868. se napotita v Rim, kjer so ju slovesno sprejeli.

Svete ostanke papeža Klementa sta nesla sveta brata s seboj in so jih pokopali v cerkvi, ki je bila sezidana na kraju, kjer je stala hiša očeta tega papeža. Papež Hadrijan II. se je prepričal o misijonski gorečnosti obeh bratov ter potrdil slovensko bogoslužje.

V Rimu je sv. Ciril zbolel in umrl. Na smrtni postelji je še molil naj bi Bog Slované ohranil zveste pravi veri in cerkvi. Pokopali so ga v cerkvi sv. Klementa.

Slovenski knez Kocelj si je dobro ohranil v spominu delavnost in pobožnost sv. bratov, zato je poslal v Rim poslance prosit sv. očeta, da mu pošlje Metoda za učitelja njegovega naroda. Papež Hadrijan II. je rad uslišal prošnjo pobožnega kneza in poslal Metoda kot nadškofa v Panonijo. Dal mu je obenem pismo na kneza Kocelja in Rastislava. V njem hvali sv. Metoda in umrlega brata Cirila, dalje še enkrat ponavlja, da smejo sv. mašo in druge cerkvene obrede opravljati v slovenskem jeziku.

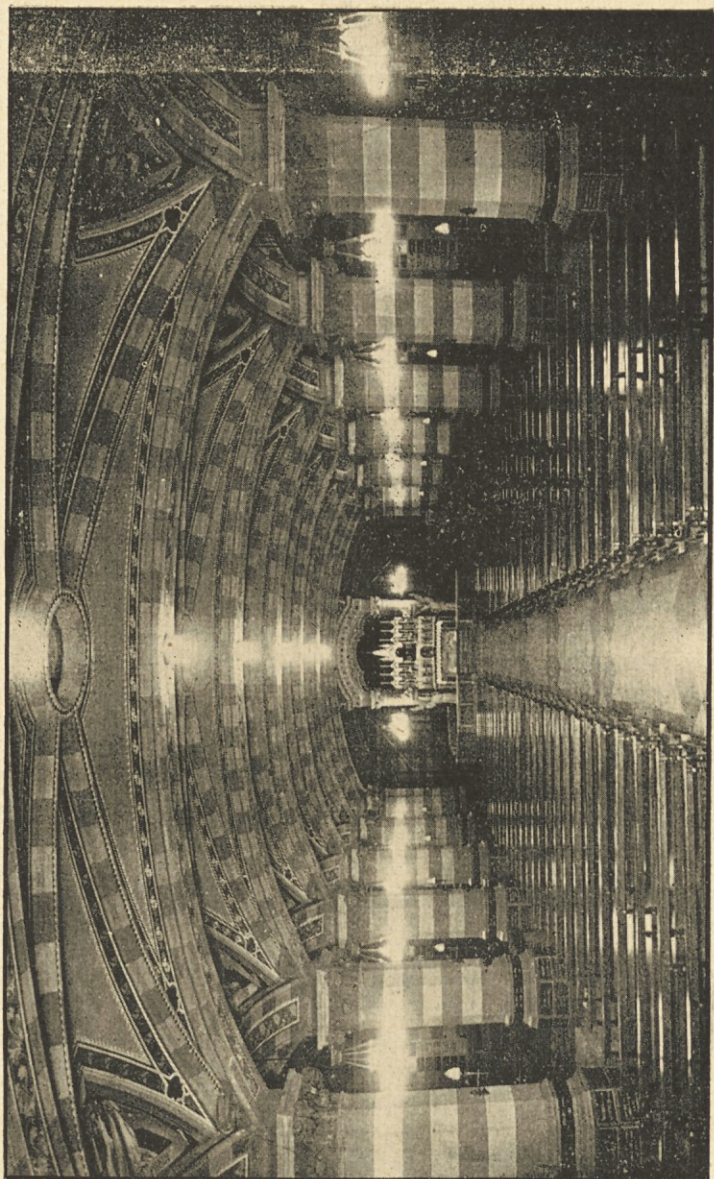
Panonija in Velikomoravska sta spadali pod oblast nemških škofov. Ko se je vrnil Metod iz Rima kot nadškof, so se Nemci zbal za svojo nadoblast. Zato so klicali sv. Metoda pred njih sodbo, dasi niso imeli za to nikakih pravic. Sv. Metod se je skliceval, da ima le papež pravico nad njim. Toda noben zagovor ni pomagal. Obsodili so ga (l| 870.) in ga imeli 3 leta zaprtega v ječi. Postopali so z njim surovo. V tretjem letu se je posrečilo nekemu Metodovemu učencu ubežati iz ječe in izposlovati pri papežu pomoč za Metoda. Papež Janez VIII. (872—882) je takoj poslal na nemško jakinskega škofa Pavla kot svojega posebnega poslanca, da reši Metoda. V prvi polovici leta 873. je bil Metod rešen. Toda tudi sedaj ni imel dolgo miru. Prebodeč trn je bil Nemcem, ki so ga še vedno grdili in tožili, da ne uči prave vere, da je razkolnik, da ne opravlja prav službe božje. Na poziv papeža, naj se pride zagovarjat, se je sv. Metod tretjič napotil v Rim, kjer pred papežem in drugimi škofi dokaže svojo nedolžnost, pravilnost in edino umestnost svojega načina oznanjevanja Kristusovih nauk. Papež ga imenuje za nadškofa čez Velikomoravsko in Panonijo. Knezu Svetopolku pa piše pismo, v katerem hvali delovanje Metodovo in ponovno dovoljuje, da se sme služba božja opravljati v slovenščini.

Nemci so nato vdrli v Panonijo in spodili slovenske duhovnike. Toda tudi njim ni bilo usojeno, da bi trajno ohranili svoje gospodarstvo.

Sv. Ciril in Metod sta velika svetnika katoliške Cerkve. Sv.

Svojevrstna in Slovencem dobro znana cerkev sv. Karla Boromejskega v Buenos Airesu. Pravzaprav so to tri cerkve, ena vrh druge. V spodnji izredno posrečeni kripti prirejajo zlasti skupne pobožnosti katoliških mož in fantov. S cerkvijo je združen salezijanski zavod Colegio Pio IX s slovečimi rokodelskimi šolami, ki jih vedno obiskuje tudi po več slovenskih fantov.

Kripta cerkve svetega Karla

Cirila so takoj po smrti v Rimu začeli častiti kot svetnika. Stari rokopisi dokazujejo, da so Hrvatje in Bolgari sv. Cirila in Metoda častili že od leta 900 dalje; od leta 1.600 se je njuno češčenje razširilo tudi po Ruskem. Na Češkem in Moravskem so jima v 14. stoletju začeli izkazovati javno cerkveno češčenje. Tudi Slovenci so ju od nekdanj častili. Papež Leon XIII pa je leta 1880. češčenje sv. bratov zapovedal za vso katoliško Cerkev.

Sv. brata Ciril in Metod sta tudi ustanovitelja slovanske književnosti, kar je narodnostno seveda nepreecnljivega pomena.

Sveta brata sta bivala na Velehradu na Moravskem in v Blatogradu ob Blatnem jezeru v Panoniji (danes na Ogrskem). Povsod sta sv. vero oznanjevala z besedo in pismom. V resnici se moramo čuditi, kako v kratkem času sta ta dva blagovestnika povzdignila Slovane na tako visoko stopnjo izobraženosti. Sv. Ciril in Metod sta ustanovitelja staroslovenske književnosti. Dvignila sta naš jezik do veļjave in važnosti, kakršne ni imel takrat razen latinščine in grščine noben drug jezik v Evropi.

Po Metodovi smrti so pregnali iz Morave in Panonije nad 200 slovanskih duhovnikov, ki so zbežali na slovanski jug. Med njimi so bili najjemenitnejši: Gorazd, Klemen, nadškof v Ohridu Naum, Angel, in Sava. Gojili in širili so slovansko književnost med balkanskimi Slovani in pozneje tudi med Rusi.

Staroslovenski jezik je še danes bogoslužni književni jezik pravoslavnih Slovanov.

Imela sta sveta brata pred očmi velik smoter: na katoliškem temelju ustanoviti ed nemških škofov nezavisno slovansko Cerkev, ki bi odgovarjala krščanskemu duhu in slovanski duši. V tej Cerkvi naj bi noben nemški škof ne imel ničesar govoriti. Razun papeža, ki je vrhovni poglavar katoliške Cerkve in kateremu sta bila sveta brata vdana in pokorna, naj bi nihče ne imel v slovanski Cerkvi predpisovati in ukazovati. Da bi ta velik namen izpeljala in uresničila, sta mu vse svoje moči posvetila. Zbirala sta okrog sebe moravske in panonske mladeniče, jih učila branja in pisanja ter verskih resnic ter na ta način vzgojila v katoliškem duhu slovansko duhovščino. Naš jezik sta opilila in usposobila za književni jezik, da ni po svojih oblikah, lepoti in sposobnosti prav nič zaostajal za grškim in latinskim jezikom. Neumorno sta pisala bogoslužne knjige. Samo Metodu je stalno pomagalo dvoje brzopiscev.

Da bi izposlovala dovoljenje za slovansko bogoslužje, sta se podala v Rim h Kristusovemu namestniku, ki ima edini pravico kaj takega dovoliti. Š sveto navdušenostjo in prepričevalnostjo sta

pred škofovskim zborom v Rimu zavrnila vsa očitanja svojih nasprotnikov Nemcev. Papež Hadrijan II. (869) je, uvažujoč vse razloge, rad dovolil slovansko bogoslužje. V cerkvi Marije "Pri jaslicah" je papež sam blagoslovil slovanske bogoslužne knjige. Sv. Ciril in Metod sta pela v tej cerkvi sv. mašo v slovenskem jeziku. V Marijini cerkvi v Rimu se je torej prvič oficijelno, službeno prepevala slava božja v slovenskem jeziku.

V 9. stoletju so bili Nemci že tako zvezani z latinsko krščansko omiko, da so imeli latinsko bogoslužje za svojo državno iast. Krščanska vera in latinsko bogoslužje jim je žal dostikrat služilo za podjarmljenje in potujčevanje Slovanov. Podobno so delali Grki z grškim bogoslužjem. Slovani so se bali za svojo svobodo in so bili nezaupni nasproti krščanski veri. Zato je bilo za razširjenje krščanstva med Slovani zelo koristno, da se je s slovanskim bogoslužjem zavirala zloraba krščanstva. S slovanskim bogoslužjem se je krščanstvo Slovanom predstavljalo kot vera svobode, pravičnosti in ljubezni.

Prevelika oblastnost Nemcev in Bizantincev je bila tudi nevarna katoliški vesoljnosti in cerkveni edinosti. Slovansko bogoslužje je imelo namen reševati katoliško vesoljnost in edinost proti tej nevarnosti. Krščanski Slovani naj bi se brez nemškega in bizantinskega posredovanja naravnost združili s središčem cerkvene edinosti. Postal naj bi eden izmed stebrov katoliške vesoljnosti, enotne cerkvene uprave in edinosti, ki so jo ravno takrat začeli rušiti Bizantinci (Grki). Tako visoke in svete namene je imelo slovansko bogoslužje. Zato sta ga sv. Ciril in Metod tako vztrajno in s takimi žrtvami branila in zato so jima bili tudi v Rimu naklonjeni.

Slovansko bogoslužje je izvršilo svojo prvo nalogo, ker je res močno pospešilo razširjenje krščanstva med Slovani. Nemci so krivi, da ni moglo izvršiti svoje druge naloge, namreč pospeševanje krščanske edinosti. Nemški zgodovinar Baumstark odkritosrčno priznava to usodno nemško napako.

Nemci so dosegli, da je papež Štefan V. prepovedal slovansko bogoslužje v Panoniji in na Moravskem. Po Metodovi smrti (885. l.) so bili njegovi učenci pregnani z Moravskega. Slovansko bogoslužje so razširjali pa drugih slovanskih deželah, na Hrvatskem, v Srbiji, Bolgariji in Rusiji. Slovansko bogoslužje je veliko pripomoglo, da se je krščanstvo razširilo med vsemi Slovani.

Zakaj vse to navajamo?

Zato, da bi tudi med našimi izseljenci zagorel cirilmetodski

plamen, zato da bi se tudi naši izseljenci vneli za tiste vzore, za katere sta gorela sveta brata, t. j. za sveto katoliško vero, za edinstvo katoliške Cerkve in za edinstvo vesoljnega krščanstva. Mnogo nad sto milijonov Slovanov je ločenih od vesoljne cerkvene edinstvi (Rusi, Belorusi, Ukrajinci, Bolgari, Srbi). Vsi moramo delati na to, da se združimo v eni Cerkvi, da bo "ena čreda in en pastir". Vsi moramo biti goreči člani Apostolstva sv. Cirila in Metoda, ki naj bi se osnovalo tudi med slovenskimi izseljenci.

Domaci trgi

3. Komen na Krasu

Pomlad je pri nas!

Zbudila je popje in cvetje vipavskih logov. Pa tudi po kraških rebreh je ozelenela, sredi belih ograd in podov tu ljubka njiva, tam se je razbohotal latnik terana, pa je zopet zaduhtela pisana ajda, da bo pregnana vsaj prva skrb izpod strehe in bo jeseni veselo krožila buča boljšega za ognjiščem.

Kraške krasote.

Kdor ga ne pozna, misli, da je Kras pust; sama goličava in skala do koder seže oko.

Saj tako-le pripoveduje bajka: Ko je naš Gospod končal ustvarjati svet in se je že namenil oddahniti, mu je od ustvarjanja ostala še vreča kamenja. Bog je ukazal angelu, naj zadene vrečo na rame in naj poleti nad morje, kjer bo usul kamenje v vodo, da ne bo kazilo lepega stvarstva. Angel je letel po Gospodovem ukazu in je že priletel skoro do jadranske obali. Tu se mu je pa nekaj na perotnici polomilo ali kali; no, hudič ga je dohitel. Bil je namreč jezen, ker se je Stvarniku posrečilo ustvariti tako prečudno lepi svet. V svoji jezi je negodé hudičevsko razpraskalo vrečo, da ni božji poslanec niti opazil kvara. Ko se je torej z vrečo dvignil, se mu je vse kamenje razsulo po tleh in tam je danes Kras.

Pa ni na Krasu kljub lepi bajki sama skala in pušča. Daj, porojaj preko idiličnih, železnih vrat, ki vežejo Vipavee s Kraševci in se spoti malce na desno navkreber na vrh vsem znanega Trs telja (640 m). "Ah....!" se bo samo utrgalo iz srca vsakomur, komur ni sedanji svet še pregnal zadnje iskriče ljubezni do prečudno lepe božje in domače prirode.

Kakor na dlani se razgrne pred tabo komenska planota vsa preprežena z ogradami, posuta z vasicami, ceste se belijo in hiti-

jo na jug k morju ali pa tja na vzhod k pobratimu sežanskemu ali tržaškemu Krasu. Kje so pa njive? Vidiš ga, na Krasu smo, kjer je skrivnostna narava vse prevrtala, in naluknjala kraški kamen beli apnenec tako, da so nastale globoke okrogle jame kot lijaki; na njih dnu je rodovitna rdečkasta prst in na dnu teh dolin ima Kraševce svoje okrogle njive preko katerih po navadi razpne še latnik terana, da sta oba pri rokah, kruh in vino, največja darova zemlje.

In gozdovi? O te je pa kraška burja odpihala. Prav zares! Nekaj, seveda smo čuli od dedov, da so beneške palače pozidane na kraških hrastih. Na tem izsekavanju je malec resnice, a ne vsa. Da ni gozda, po Krasu, ampak le nizko grmičevje in še dru-

Idilični prelaz Železna vrata

gega zelenja malo, je v resnici krivo to, da je na Krasu malo padavin. Suša vse izžge, jesenski nalivi pa odplavijo še tisto malo plodne prsti in rastlinica nima, kamor bi se ukorenčila. Znale kraške doline, luknje, podzemne jame, kraški podi, polja so pa nastali tako, da voda raztaplja apnenec in najprej razjé in izdolbe strugico, ki se razširi v kamnatem površju v strugo; če je svet nagnjen dolbe v dolino; včasih pa deluje le pod zemljo in nakrat se strop nad izdolbeno jamo sesede ter se prikazujejo očem čudeša podzemskega kraljestva kot jih poznamo iz preko 314 jam po vsem Krasu. Kras je kakor goba: prevrtan in preluknjan in

ves suh. Ima pa svoje prirodne lepote, ki jih hodijo celo tujei izza morja občudovat.

V v o z l u c e s t .

Toda, glej me peresnika, pri navdušenju za podzemski Kras bi se kmalu ognil njegove nadzemske prestolnice, belega Komna. K sreči ali nesreči, kakor kdo hoče, baš spodnje kraška prestolnica ni stoođstotno kraška. Prav okoli trga je še ostanek gozda, da, celo z lepim gozdnim šetališčem pod vitkimi smrekami se postavljajo komenski tržani. Prav tako znane so tudi lepe komenske ograde z razsežnimi latniki.

Tu torej čepi Komen v vozlu kraških cest. Sedem se jih

Gorjansko

razpleta: preko Železnih vrat, z ostanki neznanih starih utrdb in preko Škrbine smo prišli mi; ta cesta ohráni svojo smer tja na jugovzhod v kraški vrt, na Tomajščino; bolj važna prometna žila je pa danes rihemberška cesta, ki se v silnih ridah vije pod rihemberškim gradom in se odmota preko Komenščka na kraško plan; ta cesta uide na nasprotni strani iz našega trga proti Gorjanskemu in Nabrežini; proti severni strani te peljeta dve cesti: ena preko Svetega na Temnico, druga pa na Ivanjigrad ter do Opatjega sela na zapadnem kraškem robu, sedmi beli trak je pa cesta do Volčjega grada in Velikega dola.

V vozlu kraških cest in sredi še precej plodnih kraških dolin se je razvil Komen. Uradno ni niti priznan za trg, čeprav poznamo iz vseh zgodovinskih knjig njegov značilni pečat izza francoskih časov. Toda njegova lega, aglomeracija hiš (ker so hiše zidane vsaj deloma "po vrsti, kakor v Trstih") in pa številni uradi, so ga že dobršnega pol stoletja pred svetovno vojno nehote povzdignili v značilni kraški trg.

I z s t a r i h č a s o v.

Mlača je torej zgodovina Komna samega, tem bolj častitljiva je pa povestnica njegovih tal in okolice, ko se komenski trg sploh še ni belil tam sredi ograda.

No, prav burnih zgodovinskih dogodkov ni videl, ker je spodnji Kras pomaknjen v stran od velikih cest. Zato je pa ljudstvo v šegah in navadah ohranilo še danes dobršen kos starega, pristnega.

Najdbe iz prastarih časov, zlasti iz okolice Gabrovice, pričajo o sledovih človeškega bivanja na tem delu Krasa že v pradedni kamni dobi. Človek je bival takrat najraje v jamah. Kje torej bi si bil mogoč najti bolj "urejene hiše" kot baš v kraških jamah? Orodje in orožje si je izdeloval iz kamna.

Ko so Rimljani zagospodarili po naših krajih, so našli tod že razna druga ljudstva. Posebno znani so Karni, ki so si jih podvrgli l. 145. pr. Kr. Najnovejša raziskovanja, ki pa še niso dovolj potrjena, pravijo celo, da so naši predniki živeli tod še pred prihodom rimskih legij.

Kot danes, tako sta še že pod Rimljani na spodnjem Krasu križali dve cesti: takozvana "Gémina" je tekla iz Devina, mimo Komna, na Rihemberk ter dalje proti Ajdovščini; druga pa je vezala Oglej s Trstom. Rimske posadke so živele po vseh teh krajih, raztrošene v posameznih stražnicah. Dosluženi legijonarji pa so se zelo radi naselili v krajih prejšnjega službovanja. Zato je ostalo v nekaterih gradiščih, ostankih cest in v vklesanih napisih (na Gorjanskem in Volčjem Gradu), par spomenikov od X. rimske legije "Venetia et Histria" ki je obsegala tudi spodnji Kras.

Hudo je bilo, ko je zatemnela slava rimskega orla in so bojne čete raznih narodov silile v italške ravni. O tem preseljevanju pravi sv. Hijeronim: "Kraji so ostali neobdelani, brez ljudi in živine ter so se spremenili v gozd in trnje. Vse je polno zdihovalja in joka, okoli in okoli se ne vidi drugega kot strašno razsajanje

smrti." Zadnji v vrsti teh narodov so v 6. stoletju prišli s severa naši pradedje Slovenci. Naselili so se daleč preko kraškega roba na zapad. Kar jih je bilo v ravnini so morali priznavati za gospoda langobardskega vojvodo v Čedadu. Po Krasu so pa živeli precej samostojno in mirno kmečko življenje v zadrugah pod lastnimi starešinami.

Tako je trajalo, dokler ni frankovski meč začrtal svoje meje daleč na vzhod. Po letu 789. smo prišli pod gospodstvo nemških prednikov. Karol Veliki je razdelil zemljo na velike grofije, ki so jih upravljali kraljevi uradniki. Komenščina je padla z Gorico vred pod solkansko okrožno grofijo. Znana daritvena listina Otona III. je pa spravila l. 1002. in 1028. Kras pod palico očaka iz Ogleja. Tem so kaj kmalu zrastle čez glavo njihovi oskrbniki goriški grofje, ki so si prisvojili patriarhova posestva. Veliko grofijo so razdelili na gosposke. Ena je bila v Komnu. L. 1500. je umrl zadnji goriški grof Lenart, ki se je še prej pogodil s Habsburžani, da ga bodo nasledili v njegovih deželah. Za goriškimi grofi je imei avstrijski orel do konca svetovne vojne razpeta krila, nad našimi kraji. Vmes ga je le za kratko dobo zamenjal Napoleonov francoski.

V sijajnem spremstvu tristotih jezdecev so prišli v Gorico odposlanski cesarja Maksa I. Deželni stanovi so se jim poklonili, pa tudi ljudstvo je z veseljem sprejelo novo, močno roko. Avstrijska vlada je razdelila deželo na več glavarstev. Spodnji Kras sta zavzemala devinski in rihemberški okraj; h rihemberškemu glavarju so hodili tudi Komenci po svoje pravde. Dežela je upala, da si bo zdaj zacelila rane, ki so jih zasekali turški meči in beneške suiice. Pod konec 15. stoletja so se namreč Turki sedemkrat razlili po naših krajih. Komenščina jih je najbolj občutila l. 1470. in 1472. Prav strahotno so zagorele grmade tudi l. 1511. Turškim navalom so sledile skoro stoletne beneške vójne. Spodnji Kras, ki je trgoval z Oglejem in Štimavom, je imel od neprestanega gosposkega vojskarjenja velikanske škode. Vojnam je sledila lakota in kuga. Ta črni bič je žvižgal po Komenščini zlasti l. 1533.

(Nadaljevanje)

A decorative border surrounds the text, featuring intricate floral and vine patterns. The top border includes clusters of grapes and leaves. The left and right borders are filled with various flowers, including large five-petaled ones and smaller blossoms. The bottom border is a dense, horizontal band of leaves and grape clusters.

V
Marijinem
varstvu

Vas, ki Vam je sreča mila,
Mati božja je vodila
čez morjá ravan,
in vihar strašan.

Lepše zemlje pokazala,
vedno Vas je varovala,
Vam kazala pot
iz življenja zmot.

Med divjanjem naj viharja
vedno zvezda bo in zarja,
naj nad Vami bdi
dneve in noči!

Franjo Neubauer

Izseljenski učitelj
J a n k o v i č J a n k o
Tucquegnieux M. et M. Francija

Slovenski rudarji v Franciji

(Nadaljevanje).

Ob dveh popoldne začno dvigati iz jame črne, pravzaprav rjave rudarje, ki so jih bili spustili vanjo ob šestih zjutraj, in začno hkrati spuščati v rudnik drugo skupino, ki bo delala do desetih zvečer. Čeprav postavno ni dovoljeno, vendar puščajo nekateri rudniki, da delajo njihovi rudarji tudi "iberšihthe", kar je bilo posebno v navadi pred nekaterimi leti, ko ni bilo rude nikdar dovolj. Za te iberšihthe ali nadure so se potegovali mnogi rudarji, ki so hoteli v kratkem mnogo zaslužiti, bodisi, da so rabili denar za plačevanje dolgov v domovini, ali pa še večkrat za pijačo, ki jim je ni bilo nikdar dovolj. Rudniki pa so zato radi videli take "iberšihhtarje", ker so znatno dvigali povprečen rudarski zaslužek, s čimer so se rudniki bahali češ, glejte pri nas zasluži vsak rudar povprečno toliko in toliko. Da tako čezmerno naporno delo rudarje predčasno izčrpava, niso pomislili ne eni, ne drugi.

Delavci, ki so ob dveh popoldne končali z delom, gredo v seli domov, kjer jih žene in otroci prijazno sprejmejo. Včasih jim pridejo celo naproti. Vendar ne vedno.

Star rudarski pregovor pove, da se na vsem svetu godi najboljše cigankinemu dedcu in knapovi ženi. Menda bo že res tako. Ravno tako pa bo res, da se človek, ki mu dobro gre in časa preostaja, raje unisli kaj slabega, kakor kaj dobrega. Tako si moremo razlagati, zakaj da je ostalo na knapovskih ženah na splošno tako malo tistih občudovanja vrednih lepih lastnosti zlatih slovenskih mater. Namesto delavnosti, snažnosti, pobožnosti, skrbi za moža in družino in kar je drugih lepih ženskih lastnosti, cveto med rudarskimi ženami razne prazne kvante in malenkostni spori, ki tako radi prehajajo tudi na rudarske može in fante. Menda so opazili že vsi, ki imajo kaj več stika z izseljenci, da med njimi

LUISITA NELSON DUHAU

MARY NELSON DUHAU

SARA BRAUN GUEVARA

DECA

večkrat kakor doma "ženske nosijo hlače" in več pomenijo v javnem življenju kakor moški. Kar čudno je, kako so dostikrat tudi naši ljudje v tujini za prazen nič do smrti sprti med seboj in si po možnosti škodijo med seboj namesto, da bi si pomagali. Neverjetno je, koliko rudarskih žena da pozabi na Boga in ne kmalu potem tudi na moža in otroke. Šele ko je že prepozno in ko nesreče, ki ima navadno tako bridke, včasih pa tudi neskončno smešne posledice, ni več mogoče povsem popraviti, pride spoznanje, da "zdravo ni in dobro ni obračati na dva oči". Debele knjige bi mogli napisati o tej morda največji rani našega slovenskega izseljenstva. Kjer pa morama spet povdariti, da tudi ne manjka dobrih in zvestih in delavnih in vsakega spoštovanja vrednih slovenskih izsel-

jenskih žená in da moramo biti tem bolj veseli, čim več jih je, in o katerih bomo še pozneje slišali kaj lepega.

Ko se rudar temeljito umije in okoplje, kar spet ni lahka stvar in za kar imajo skoro vsi rudniki na razpolago moderne kopalnice, vendar se mnogi rudarji raje umivajo in kopljejo doma. ko se torej rudar temeljito umije in okoplje in okrepeča in nekoliko odpočije, je treba na vrt, na polje, po drva itd. Po francoskem vzorec namreč tudi naše izseljenske delavske žene ne smejo prijeto za nobeno težje delo, v kar se zdi, da so se rade vdale. Za moškega pa ni nasprotno dela nikoli preveč. Nekateri so dobri rokodelci. Zlasti je precej čevljarjev, ki si zaslužijo izven jame vsaj za pijačo in cigarete. Če sem že zgoraj omenil, da po delavskih

družinah navadno žene nosijo hlače, naj omenim še, da prav maršikateri možaki izročijo ženi še zaprto kuverto, ko so prejeli plačo — gorje če bi jo odprli — in da si morajo za svoje osebne izdatke zaslužiti drugje, kar ima gotovo tudi svoje dobre strani.

Zvečer je treba zgodaj spat, da morejo biti drugo jutro zgodaj pokonecu in pravočasno na delu.

Tak je običajen delavnik. Toda, danes je sobota in jutri bo nedelja, dan brez šihtha. Malokomu se mudi v posteljo. Kam torej?

Ni veliko izbire: kino, gostilna, "v vas", ali pa končno v posteljo kljub nedelji. Med zadnje morajo zlasti rudarji, ki so bili do desetih zvečer v rudniku. Vendar premoti vesela gostilna včasih še te.

Nedelja!

Gostilničarji so menda v vsem pre naredili splošno veljavne postave. Postavo počitka si razlagajo s "šest dni počivaj in en dan delaj". Tudi besedo "delaj" so si gostilničarji po svoje prikrojili. Meni se zdi za njihove mahinacije na splošno prepoštena. Gostilne — kafé jim pravimo tuka — so na splošno nedopovedljiva nesreča za naše delavce.

Približno na dvajset delaveev pride po rudarskih revirjih po ena gostilna. Dobro jih morajo skubsti, da morejo živeti cele družine od dvajsetih ljudi. Razumljivo, da je konkurenca velikanška. Če bi konkurirali gostolničarji z dobrim vinom in solidno postrežbo, bi ne rekel ničesar. O, kaj še! Tak konkurent je zapisan smrti. Rudarski "kofetarji" konkurirajo na splošno kakor pač morejo: s plesi, filmom in zabavami, ki služijo najbolj vabečim strastem. Razumljivo je, da mozgajo take vabe žepe, pa tudi telesno in duševno zdravje naših ljudi.

Pravi čudež je, da ima v takih razmerah sploh še kdo kaj smisla za duhovno življenje, pri čemer ne mislim samo verskega, marveč duhovno življenje v najširšem pomenu besede, duhovne vrednote lepega, dobrega, resničnega, poštenega. Predstavlajte si pusto vsakdanje življenje na eni strani, puste rudniške hišice po katerih je malo ali ni nobenega prijatelja. Kam naj se vendar človek dene v osoboto in nedeljo popoldne? Na drugi strani pa razne gostilne in brlogi, ki se kar kosajo med seboj, kdo bo napravil življenje po njih bolj vabljivo. Da ne govorim o verskem življenju! Delavske kolonije so sezidane navadno precej daleč stran od vasi. V cerkev je torej razmeroma daleč. V cerkvi veljajo francoske navade. Domačini tujce vedno nekoliko po strani gledajo in jih smatrajo za manj vredne. Versko življe-

nje po francoskih krajih samih dostikrat ni ravno najbolj evetoče, zlasti blizu tam, kjer se je nastanila industrija. Domače francoske duhovščine manjka. Gmotno je slabo situirana. Komaj se zanima nekoliko za svoje ljudi. Kako se bo približala tujeu, katerega jezika ne razume? Naših duhovnikov je v Franciji troje, ali kaj bo to za tako veliko deželo! Ker so raztreseni naši ljudje po nešteti majhnih skupinah, jih domač duhovnik ne more obiskati niti po enkrat na leto. Pravi čudež je, če v takih razmerah sploh še kdo misli na Boga ali izpolnjuje svoje verske dolžnosti, ali ni utonil v morju razuzdanosti. Da ne govorim šele o naši slovenski mladini! Ob vsem tem naj omenim neke žalostne in naravnost nerazumljive "uradne ugotovitve", da "slovenski izseljenci ne želijo in ne potrebujejo svojega duhovnika".

Pondeljek je fajeršihf. Dopoldne plača.

(Nadaljevanje)

Benetke, Doževa palača in cerkev sv. Marka

Lipetov bič^v

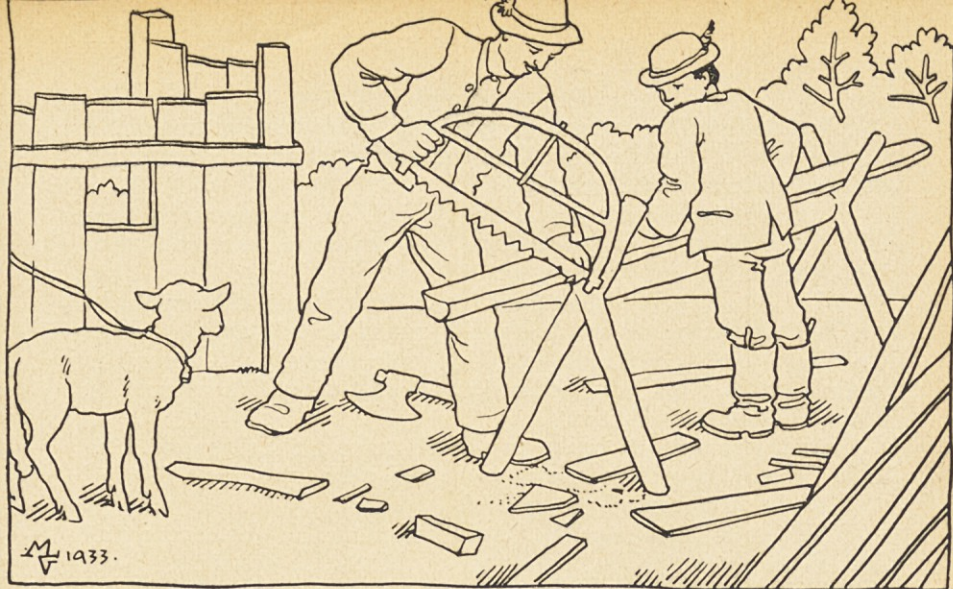
(Nadaljevanje.)

Odpahnil je vrata. Krog in krog je bilo vse belo. Vso noč je snežilo in medlo in debela snežena odeja je pokrivala gore in planine. Skoraj mu je upadel pogum. Težko bo šlo. Do kolena so se mu udirale noge, ko je iskal poti. Precej daleč od kočje je že bil, ko je nenadoma zagledal pod seboj gaz. Vodila je od kočje na oni strani hudournika in peljala v drugo smer naravnost na levo. Lipe se je spustil navzdol na svežo sled. Nekdo je danes že hodil tod. Kdo bi neki to bil?

Hitel je po Urhovich stopinjah po pobočju navzdol. Hotel je do Urha. Morda ga le pregovori, da bo odnehal od nevarnega početja. Končno mu tudi lahko zagrozi z očetom, če vse drugo ne bi pomagalo. Očeta se je Urh še vedno bal, čeprav je bil že odrasel fant.

Dospel je v dolinico in nato se je pričela pot vzpenjati v breg. Pot ga je utrujala in vroče mu je bilo. Večkrat je moral počivati. Nič več ni videl bratranca, ki je že dosegel skale in se skril za njimi. Dospel je do ozkega slemena in se bližal razjedenim pečinam, ki so omejevale dolinico proti vzhodu. Kakor mačka, večkrat po vseh štirih, se je plazil dalje.

Zopet je zagledal Urha. Videl ga je kako se je ustavil in nepremično strmel nekam v daljavo na drugo stran slemena. Sledil mu je z očmi. Zagledal je temno točko vrhu strme skale. Stala je mirno in se ni genila.

Lipe se je živo spomnil Urhove pomoči pri postavljanju hleva za jančka in njegove svete obljube, da bo pustil prepovedani lov in divjačino. Hkrati je videl kako peklenska da je slaba navada, če se ji ni človek skraja in kar najbolj odločno postavil v bran.

Potem je videl, kako je Urh počasi, previdno snel puško in pomeril. Strel je odjeknil preko gora, točka vrhu slemena se je zgenila in izginila. . .

Takoj zatem se je zaslíšal prestrašen krik, tako obupen in poln groze, kakor bi ga izustil človek v smrtni nevarnosti.

Lipe je prvi hip obstal kakor prikovan na mestu. Ni vedel, kaj se je zgodilo. Šele, ko je videl, da je mesto, kjer se je še pravkar videla Urhova postava, prazno, se je zavedel, da se je primerila nesreča. Z divjo naglico se je pognal preko slemena in se zdaj pa zdaj zavihtel v drznem loku preko zasnežene pečine.

Že je stal na mestu koder je zmanjkalo sledi. Vrgel se je v sneg in se nagnil v globino. Ničesar ni videl. Napenjal je oči, toda vsepovsod sam sneg in ničesar drugega.

“Urh”, je zaklicel v brezno.

Nihče se mu ni odzval, le odmev je ponovil njegov klic.

Znova je zaklicel v globino, zdaj glasneje: “Urh!”

Čez hip je zaslíšal jasno in razločno zdiho vanje, kateremu je sledil slaboten glas: “Kdo je?”

Razveselil se je in se oddehnil. Hva la Bogu, še je živ!

“Jaz sem, Lipe”, je zaklicel v globino. “Ali si se močno potolkel?”

“Ne, mislim, da se nisem. Le prvi hip me je tako prevzelo. Na polico sem se ujel. Ledena je in ne bom se mogel dolgo obdržati na njej. Ali mi moreš pomagati?”

“Seveda ti pomagam. Le toliko potrpi, da najdem kaka oporišča, da ne zdrknem še jaz za teboj. S seboj imam vrv. To ti spustim dol!”

Iskal je v snegu primernega mesta, kjer bi na skalo pritrdil vrv. Toda skale so bile vse ledene in vrv ni obstala na njih. Konečno se je odločil za koničasto čer, ki je molela iz snega. S škornji je izdolbel zarezo v led in pritrdil vanjo debelo vrv. Radi varnosti si jo je ovil še sebi okoli pasu.

“Pazi, Urh, zdaj ti vržem vrv doli!” je zaklical v prepad. Prijel je vrv pri drugem koncu in jo zagnal preko pečine.

“Ali te je dosegla?” je vprašal.

“Ne”, je prišlo od spodaj, “prav nad menoj je obstala na previsni skali. Če moreš, jo malo potresi. Morda se sprostí in pade navzdol.”

Lipe je močno stresel vrv in zdaj jo je Urh dosegel.

“Zdaj bom poskušal plezati kvišku”, se je spodaj oglasil Urh. “Močno se opri in glej, da trdno stojiš. Počasi vleci vrv k sebi in pazi, Oprijemal se bom skal, da da se ti ne izmuzne iz rok. ti breme ne bo pretežko. Ali boš zdržal?”

“Mislim, da bom.”

“Če bi le ne mogel splezati preko skal, bom dvakrat močneje potegnil za vrv. Takrat jo počasi spusti, da morem nazaj na polico.

Lipe je zasadil čevlje v izkopane stopinje in se močno oprijel zasněžene čeri.

Mrzel sneg mu je ribal lica, on pa mraza še čutil ni. Da bi le

zdržal, ko bo Urh plezal po vrvi iz globine!

“Sveti Bog!” se mu je tiho vilo iz prsi. “Pomagaj mi. Samo bdaj mi daj moči. Za življenje in smrt gre. Za Urhovo življenje!”

Ustnice so se mu brez volje premikale in trepet mu je spreletaval teo.

Tedaj se je vrv mahoma stresla. Lipeta je stisnilo ob skalo in ga preželo v pasu. Sapo mu je jemalo in čutil je, kako ga vrv reže na dvoje.

Zdaj je pritisk odnehal. Lipe je potegnil vrv proti sebi. Počasi se mu je udajala. Urh je plezal kvišku.

Počasi, počasi je plezal. Lipe je čutil na vrvi, kako je zdaj iskal opore, jo našel, se zopet povzpel kvišku, zopet iskal in plezal. Strašno počasi so potekale te sekunde. Pritisk v pasu mu je postal neznosen in zmanjkovalo mu je sape... vsak hip se je bal, da se onesvesti in popusti. Le volja ga je še držala pokonci.

Že je mislil, da ne vzdrži več in da mora odnehati. Hotel je zaklicati Urhu, naj se pazi tedaj pa je zaslišal že prav blizu pod seboj Urhov glas: “Če moreš, suni vrv kvišku in me potegni preko previsa.”

Z zadnjim ostankom sil, kar jih je še bilo v njegovem izmučenem telesu, se je uprl, poprijel vrv nad skalo in jo bolj z duševno ko s telesno silo potegnil k sebi. In glej, udala se je. Nejasno je čutil, da se je uleglo Urhovo telo ob njem na skalo. Takrat je omahnil on sam. Zanjka je zdrknila s čeri in že je drčal po strmini na drugo stran. Lovil se je z rokami in iskal opore. Pred seboj je zagledal rogovilast grmiček, ki je za ped gledal iz snega. S silo se je nagnil na desno, ko je pridrvel do njega. Ustavil se je, rešen je bil.

Potem ni vedel nič več. Onesvestil se je. Koliko časa je tako ležal, sam ni vedel. Šele rahlo gibanje ga je prebudilo. Odprl je oči in zagledal nad seboj jasno nebo. V sencih mu je udarjalo, nič ni vedel, kje je in kaj se z njim godi. S težavo je premikal glavo. Tik sebe je opazil znan obraz. Iskal in grebel je po spominu, odkod pozna ta obraz. Tako prijazen se mu je zdel, kar varnega se je počutil, ko ga je gledal. Potem se je zavedel in je spoznal moža. Saj to je Joza. In zdaj se je spomnil vsega, kar se je bilo zgodilo. Rad bi bil vprašal, kaj je z Urhom, pa ni mogel spraviti besedice iz sebe. Tudi bi bil rad vprašal, kje je on sam in zakaj se ves svet ziblje in vrti okoli njega. Toda ni mogel najti besed svojim mislim.

(Nadaljevanje)

Franc Dalibor, Buenos Aires:

Argentinski Filmi

XVIII. FILM

ISKALCI ZLATA

(Nadaljevanje)

Vendar je prinesel Popper s seboj tolikšen zlat zaklad, da bi bil do smrti zasiguran, če bi bil pamet rabil. Stopila pa je ženska vmes ter ga do konca ugonobila.

Takrat je nastopala v buenosaireški operi glasovita francoska pevka, mademoiselle Lemonier. Popper se do ušes zaljubi vanjo. Denarja in časti hlepna ženska navduši Poppra, da gre iskat zlata v Bolivijo njej pa izroči zlati zaklad v varstvo. Popper jo res mahne v Bolivijo. Ali po 3 mesecih so prenehala prihajati ljubezniva pisma brhke Francozinje iz Buenos Airesa. Popper vzame pot pod noge, pridrvi v Buenos Aires pa ne najde več ne gospodične Lemonier ne svojega zatega zaklada. Z zadnjimi ostanki se odpelje v Pariz ter tam mesece zaman išče svoje prijateljice. To je izpodbilo sodu dno. Po daljšem obupnem tavanju in brezuspešnem iskanju se mu vname aorta — srčna žila dovodnica — zateče se v bolnico ter leta 1891 v njej izdihne v največji revščini.

**

Ali s Popprom niso izumrli vsi iskanci zlata v Patagoniji. Seveda je veliki finančni polom, ki je sledil leta 1890 revoluciji v Buenos Airesu potisnil stvar v ozadje, ni je pa ugonobil. Leta 1902 vidimo kako se ustanovi v Buenos Airesu velika angleška družba z imenom "The Tierra del Fuego Exploration Company Limited", ki takoj združi okrog sebe 150.000 angleških funtov kapitala. Iz Anglije se naročijo prvovrstne tehnične naprave in v zalivu Slogget se začne družba udejstvovati. Ali njena slava je trajala samo par mesecev. Hitro so ugotovili, da ne bodo nikdar toliko izkopali

kolikor so zakopali in prefrigani Angleži so si rekli: bolje izgubiti sto kakor tisoč ter so vse naprave prepustili v varstvo nekemu Dalmatincu Marušič-u, ki menda še danes živi. Marušič je deset let čuval last propale angleške družbe, in ko so mu pošla sredstva za življenje, je zaposlil sodnijo v Rio Gallegos da poseže vmes. Sodnija je končno določila, da sme Marušič prodati vse instalacije, da takó dobi primerno odškodnino za mnogoletno zvesto čuvanje.

**
*

Vprašali me boste, ali še danes iščejo zlato v Ognjeni zemlji in ga še kaj najdejo? Iščejo je in je bodo iskali najbrže še mnoga desetletja. V južni Patagoniji je "buscador de oro" (iskalec zlata) kaj navaden poklic. Več sto mož se v Južni Patagoniji, večkrat s svojimi družinami vred, še dandanes bavi z iskanjem zlata. Po ogromni večini so Dalmatinci in Nemci. Zaslužijo po 5—8 pesov na dan, kakor boljši delavec v Bs. Airesu. Ali ne vprašajte me kaj žrtvujejo! Ta zaslužek žrtve ni vreden. Ljudje, ki nimajo nobenih dovršenih tehničnih pripomočkov pri roki, iščejo zlato na ta način, da brodirjo po hudournikih, potokih, rekah in morskih nabrežjih, zajemajo pesek iz struge ter ga na suhem prerešeta vajo. Ako ne najdejo niti 2—3 grame na dan, lahko z rimskim imperatorjem vzkliknejo: "diam perdidit — dan sem izgubil, vse delo je bilo za- stonj".

Ali vode, ki ti iskaleci po njih brodirjo so mrzle in tudi škornji dosti ne zaležejo, ko je včasih treba bresti do pasu. Tako večina teh iskalecev poplača nabrano zlato s svojim zdravjem. Zdravniki v Punta Arenas, Ushuaia ter Porvenir bi nam tozadevno lahko dali mnogo tužnih podatkov. Kdor to vodno brodarenje ponavlja več let, se ga poprime revmatizem, da se ga ne otrese celo življenje, ali se ga loti kaka lažvična bolezen ali pa ga popade — kar je najhujše — "eystitis" vnetje mehurja, ki bolnika sili opravljati potrebo vsake četrt ure ter mu ne da spati.

Je že res, da kdo včasih še danes naleti med peskom na kepo zlata, ki tehta $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kile; blagor mu. Res je tudi, da včasih kdo na suhem odkrije zlato žilo, dasi se ta mamljiva ruda navadno skriva globoko pod skalami. Vse to je vendar približno samo tolikokrat res, kolikorokrat tudi slepa kura zrno najde.

**
*

Glavna tržišča za prodajo suhega zlata v Južni Patagoniji so: Punta Arenas — Magallanes, Ushuaia in Porvenir. V teh krajih

vam vsaka banka, vsak alamacenero, vsak gostolničar rad odkupi zlato. Posebno Porvenir (se nahaja v magaljanski ožini prav nasprotni mesta Magallanes), je tipično naselje zlatoiskalcev.

Porvenir je okoliš kjer imajo iskaleci primitivnih načinov še največ uspehov, ako je 5—8 pesov dnevnega zaslužka sploh kakšen uspeh! Najboljši uspeh je še oborskem obrežju pri izrabi razlike med plimo in oseko. Chilenska uradna statistika trdi, da se je v letih 1931—34 nabralo na chilenskem delu Ognjene zemlje okrog 600 kg zlata! Če so našli kakšno veliko zlato kepo, pol ali eno celo kilo težko, zašumi od Ushuaie pa do Porvenirja in od tod do Punta Arenas. Takrat se poželjivo zablščijo oči starim iskalcem, ki se danes po tolikih naporih pečajo ali s trgovino, ovčerejo ali pa ribarstvom.

**
*

Vsi strokovnjaki so si edini v tem, da argentinska plat Ognjene zemlje hrani v svojem drobovju še ogromne zaloge zlata, ki bodo zadivile ves svet, ko jih odkrijejo. Ko bo prišlo do eksplozije na veliko, jo bodo vodili, upajmo, na bolj civiliziran način kot je to delal rumunski žid Popper. Trdijo, da se nahajajo v zalivu Beagle ter na otoku "Isla de los Estados" še ogromna ležišča zlata, ki bodo Alasko in Kalifornijo kar v senco postavila. "Pravijo", dokazal pa tega še nihče ni.

Resnici na ljubo je treba potrditi, da v zalivu Slogget venomer perejo zlatonosni pesek ter, da je v dotičnem kraju najagilnejši tozadevni podjetnik naš Dalmatinec Anton Ostoić. Daj mu Bog toliko zlata, da nam Jugoslovanom v Argentini postavi prepotrebno bolnišnico, na katero je popolnoma pozabil blagopokojni Nikola Mihanović, ali pa vsaj šolo in društveni dom, ki jih ne bomo sicer po vsej priliki nikoli imeli.

Tudi v bližini Ushuaie, glavnega mesteca argentinskega dela Ognjene zemlje, se živa v morje reka "Rio Olivia", ki kakor se trdi prinaša iz gorovja znatne množine leskeče se rude. Ne manjka ljudi, ki leto in dan z večjim ali manjšim uspehom iščejo mamljivega rumenila po dotični reki.

**
*

Znano je, da je za pridobivanje katerekoli rude v Argentini potrebno podeljeno pravo rudosledstva. Samo rudosledstvo zlata, najplemenitejše in razen platine najdragocenejše kovine je popolnoma svobodno ter ga vsakdo lahko nakoplje kolikor mu ga sreča dodeli.

Poleg že omenjene Ognjene zemlje in bližnje okolice se nahajajo najdišča zlata po vsem kordiljerskem grebenu, ki tvori mejo naproti republiki Chile. Dve pokrajini pa se še posebno odlikujeta in to sta La Rioja ter Neuquen. Medtem ko je v provinci La Rioja pridobivanje zlata že industrializirano, je v Neuquenu iščejo še vedno po onim primitivnem načinu, ki sem ga opisal v enem prejšnjih odstavkov. Glavno središče zlatoiskalstva je mestece **Chos Malal**, (kakih 2000 prebivalcev), ki ima nebeško lepo lego globoko notri v Kordiljerah. Je oddaljeno od najbližjih železniških postaj Neuquen in Zapala več sto kilometrov. Kakor mi je pred dnevi pravil neki Nемеc, ki je nedavno hodil po dotičnih krajih, so v okolici Chos Malal-a odkrili 32 raznih rud. Razven za zlato se nihče zanje ne zmeni. V okolici Chos Malal-a se potepa par sto iskalecev zlata. So to po veliki večini Chilenci. Marsikateri izmed njih ima temno preteklost. Okolica tega mesteca ima baje toliko zlata, da si priden iskalec lahko zasluži po 400—500 pesov na mesec, večasih pa tudi več. Ali življenje iskalecev je na tehtnici ker ti Chilenci bajé ne obračajo posebno življenja svojega bližnjega. V tej kordiljerski puštinji daleč od kulture in civilizacije mora biti vsak sam svoj stražar in sodnik.

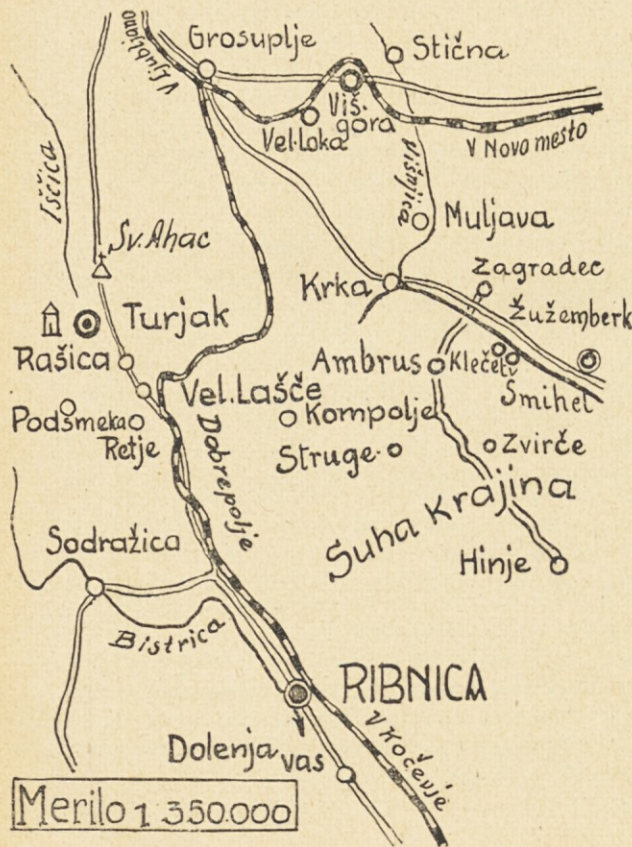
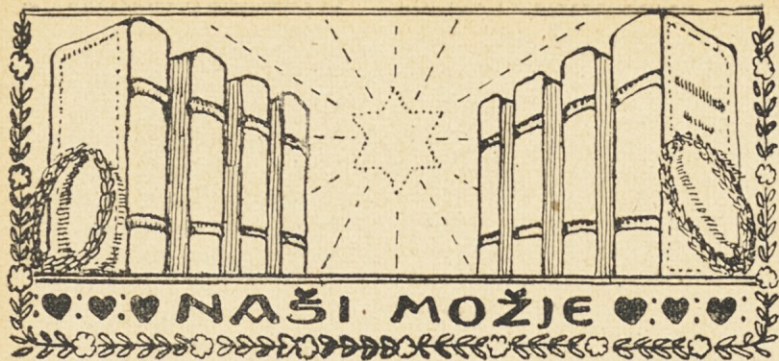
Premnogi izmed teh chilenskih zlatoiskalcev bi lahko bil bogat, pa ni niti enega med njimi, ki bi kaj premogel. Čim imajo zbranega 100—200 gramov zlata (zlato je v teh krajih vse 22 káratno) se napotijo v Chos-Malal, kjer 3 židovski trgovci kupujejo zlato. Pri prevejanem židu Chilence tako dolgo pije ter se pusti skubit od lahkoživih žensk, da je zginil zadnji peso v almačenerjevem prečalu. Ko so "suhi" se streznijo, osedlajo svoje mule in hajdi zopet v kordiljerske višave. Dasi so prinesli v mesto za več sto pesov zlata, morajo vzeti pri odhodu življenske potreščine na upanje...

**
*

Oj zlato nesrečno! Da ni tebe, koliko več srečnih ljudi bi živelo na svetu! Iz belega delaš črno, grdobijo pretvarjaš v lepoto, iz krivice napraviš pravico, slabo preleviš v dobro, iz starosti napraviš mladost, strahopetneža sokoliš, prisege svete trgaš, blagoslavljajaš prokletega, pomagaš lopovu, deliš naslove, časti in priznanja, postarnim vdovam dovajaš snubače! Malo dobrega si še naredilo ljudem, pa obilo hudega.

Oj zlato nesrečno!

Konec 18. filma.

Josip Stritar

Današnji zemljevid nam kaže velikolaško okolico. Na njem vidite z velikimi črkami natisnjeno ime Ribnica. Ta trg je znan po vsej Sloveniji po njegovih šegavih prebivalcih. Kdo še ni slišal ali bral te ali one vesele zgodbe o Ribničanu, ki po svetu prodaja suho robo in zraven razdira svoje smešne kratkočasnice? Nekaj više gori imate majhno vasico Retje, ki jo že poznamo. Tu se je rodil naš pesnik in pisatelj France Levstik. Še više, pod gradom Turjak, je Rašica. Tu se je rodil početnik slovenske književnosti Primož Tru-

bar. Vmes med Retjami in Rašico pa najdete majhno vasico Podsmreko, ki nam je dala našega velikega moža Josipa Stritarja.

Josip Stritar se je rodil l. 1836. Ljudsko šolo je obiskoval v Vel. Laščah (hitro jih poišči!) in po šoli je pasel očetove krave ter drugoval z vaškimi dečki in deklicami, izmed katerih se je najbolj spominjal sosedove rejenke. Nesrečna najdenka je modrovala z njim o trpljenju, ki je sojeno človeku na tem svetu, in je globoko vplivala na Stritarjevo duševnost.

Ko je dovršil velikolaško in tretji razred ljubljanske ljudske šole, je vstopil v gimnazijo in bil kmalu sprejet v Alojzijevišče, kjer se je bliže seznanil s svojim rojakom Levstikom. Levstik je bil že tam vodnik mladine ter je vplival tudi na Stritarja, s katerim sta zahajala ob počitnicah v družbo kmečkih ljudi in kmečkih posebnežev.

Pozneje je odšel Stritar študirat na Dunaj in je potoval mnogo po zapadni Evropi. Dolgo časa je bil nato profesor na Dunaju, l. 1923. pa se je preselil v domovino in je svoje zadnje dni preživel v Rogoški Slatini. Umrl je 25. nov. 1923.

Stritar je na Dunaju zbiral okoli sebe slovenske pisatelje. Okoli njega so se zbirali Jurčič, Levec, Kersnik, Tavčar in drugi. (O teh možeh se bomo sčasoma še kaj več pomenili). Stritar in Jurčič sta skupaj izdala pesmi Franceta Prešerna, ki so bile do takrat skoro pozabljene. Stritar šele je odkril slovenskemu narodu našega velikega pesnika. Pozneje je pričel izdajati Stritar "Zvon", prvo slovensko književno glasilo. Napisal je tudi veliko pesmi in po-vesti. Največ mladinskih njegovih del je prinesla Mohorjeva družba. Spominjam se še, kako radi smo otroci v zimskih večerih prebirali njegove knjižice: Jagode, Lešniki, Zimski večeri. Tudi kiti-ca, ki je natisnjena na vinjeti Našega mladega rodu je iz Stritarjeve pesmi: V šoli. Da jo boste poznali, pa Vam prinašamo danes kar celo.

VIGILOVE

POVESTICE

so gotovo najboljše, kar premore Južna Amerika v mladinskem slovstvu. Doslej je izšlo 86 povestic, tiskanih na finem papirju in bogato in res umetniško ilustriranih. Stanejo samo po deset centavov, dobite pa jih v vsaki knjigarni.

Josip Stritar

V šolī

“Ti tam šesti v drugi klopi:
koliko je šestkrat pet?”

Mali mož na prste stopi:
“Šestkrat pet je trideset.” —

“Vrane družijo se rade.
Pet na smreki jih čepi.
Puška počī, ena pade,
koliko jih še sedi?”

Kaj se tebi zdi?” — “Nobena.”
“Kaj? To v glavo mi ne gre.” —
“Puška počī, ena pade,
druge štiri odlete.” —

“Glej ga, glej, glavica bistra!
Majhen deček, velik mož.
Ščasom boš še za ministra,
ako vedno priden boš.”

JANKO SE LOČI OD SVOJE MATERE.

(Iz povesti Janko Bože.)

Visoko je že bilo sonce na nebu drugi dan, ko se je Janko zbudil. Čutil se je čudovito pokrepčanega. Hitro se opravi in použije nekaj malega; potem se poslovī od matere, pa ji ne pove, kam gre, ter se napoti v neko vas, kake pol ure hoda od svojega doma. Tam mu je živela neka teta, ali kaj takega, omožena. Siromaštvo tudi tukaj; vendar dobri ljudje, ona in on. Pa troje malih otrok.

Žena je ravno na hišnem pragu česala svojo najmlajšo hčerko — mož je bil že na polju — ko pride Janko ter pozdravi:

“Dobro jutro, teta!”

“Bog ga daj! Kaj dobrega? Pa kaj pravim: dobrega, pri taki nesreči! Moj Bog, moj Bog, taka nesreča!”

(Janku je bil umrl oče in njegovo posestvo so prodali na dražbi. Op. ur.)

“Velika nesreča, prav pravite; ali javkati, pa roke križem držati ne velja; treba se je ganiti, pa pomoči iskati, pa bo že!”

“Pri nas pomoči! Saj bi iz sreča radi dali, ko bi mogli, verjemi, Janko; pa saj ves, da sami nimamo, da bi se vsi vsak dan najedli do sitega.”

“Nič se ne bojte, teta; res sem prišel k vam prosit, da mi pomagata, ali ne tako, kakor vi mislite. Naša mati so slabi in bolelni; nič prave bolezni, hvala Bogu! Pokoja jim je treba, nič skrbi, pa dobre hrane! Ne, da bi dejal, vsak dan mesa, po gosposko: enkrat ali dvakrat na teden pa za en zob govedine, teletine ali svinjine ne bi bilo napačno!”

“Menim, ali odkod?”

“Za to bom skrbel jaz, z božjo pomočjo.”

“Ti skrbel? Kdo bo pa zate skrbel, sirota?”

“Da bo mir besedi! Teta, povejte naravnost: če dobite deset kron na mesec, prvi dan vsakega meseca, pa vzamete mater v prehrano, ali bi vam bilo dovolj?”

“Deset kron, to je pet goldinarjev, kaj bi ne bilo dovolj? Ali —”

“Kakor sem vam že rekel: moja skrb. Pa stric?”

“Saj toliko denarja malokdaj vidi skupaj, razun ko plačuje davek.”

“Ali to vam pravim, teta, za davek ne bodo tisti denarji, in za nič drugega, samo za mater.”

“Kaj pa meniš? Saj bi brez plačila skrbeli za njo, prav radi, ko bi mogli!”

“Torej že velja. Pa še jedno! Teta, zapomnite si dobro, kaj vam pravim: skrbite lepo za mater, nič nevoljne besede pa nič dela! Za deklo vam matere ne dajem. Če vam bodo hoteli sami pri otrocih kaj pomagati, dobro; ali nič ukazovati! Nič truda, nič sitnosti! Ko bi videli sčasoma, da ne izhajate z denarjem, kar sporočite mi; kam in kako, boste že zvedeli o pravem času.”

“Kaj pa ti?”

“Jaz? Po svetu s trebihom za kruhom! Pridne roke, bistra glavicca, pa dobra vešč, kje na svetu bi to ne veljalo? Še posebne sreče ni treba; seveda nesreče tudi ne. Ali te me bo že Bog varoval, če bom hodil po njegovih potih. Bo že, pravim, pa bo.”

“Vešč, Janko, čudno je res vse, kar praviš; ali če te takole vi-

dim pred seboj — pa ti vse verjamem. Če se tebi ne posreči, komu bi se pa? Kaj pa dom?”

“Pride na boben, seveda; tu ni pomoči; kupi naj ga, kdor hoče. Če kaj ostane, dobro; če pa nič, tudi dobro. Le tiho bodite. Čez nekaj let — še ne bom imel sivih las, ne pleše — pridem zopet, glavo po koncu, pa bom vprašal lahko: koliko velja vsa ta beračija, kolikor je vidim?”

Ženica si ni mogla kaj, da bi se ne nasmejala, ko je tako stal pred njo, široko razkoračen, glavo nazaj, pa roke v hlačnih žepih! Nekaj časa se je resno držal, potem se je pa tudi sam namuzal na smeh. Nato jo prime za roko:

“Torej vse, kakor sva rekla; v kratkem prideva; pa ne pozabite dobre postelje! Zdaj pa z bogom! Jaz imam še danes mnogo opravka. Pozdravite strica!”

Nato hitro odide. —

(Jančko je nato odšel na Dunaj in tam postal kostajnar. Zaslužil je toliko, da je lahkó pošteno skrbel za mater, kakor je bil obljubil. Ko se je vrnil, pa je zopet kupil nazaj svoje posestvo. Op. ur.)

Jugoslavija: Zadrúžna gospodarska banka v Ljubljani, Miklošičeva cesta,
s pripombo: za Duhovno življenje, Buenos Aires.

Brasil: Banco Germánico, Rio de Janeiro, Rua Alfandega 5 — Banco Ger-
mánico, Sao Paulo, Rua Alvarez Penteado 19 — Banco Germánico, Santos,
Rua 15 de Noviembre 164 — Banco Holandés, Sao Paulo, Rua da quintanda 9.

Paraguay: Banco Germánico, Calle Peas. Franco esq. Chile.

Chile: Banco Germánico de la A. S., Santiago, Calle Huerfanos 833.
Banco Germánico, Valparaíso, calle Pratt 238.

Francija, Belgija in Luksemburg: Banque Baruch et Cie., Paris, 15 rue
Lafayette.

Holandsko: Holandsche Bank — Unie N. V., Heerengracht 432, Amsterdam,

Nemško: Deutsch-Südamerikanische Bank A. G., Mohrenstrasse 20, Berlin.

Naročniki iz Severne Amerike nam najenostavnejše nakažejo naročnino v
čelih The Chase National Bank of The City of New-York, ki ima svoje po-
družnice po vseh večjih severoameriških mestih. Čeki naj se glase na:
Administration of The Spiritual Life, Buenos Aires, Argentina.

SLOVENSKA KROJAČNICA IN TRGOVINA

z manufakturnim blagom po konkurenčnih cenah.

Priporočila se: Sebastian Mozetič

Buenos Aires

OSORIO 5025 (La Paternal)

VI LAHKO ŽIVITE BREZ SKRBI
ČE SE OBRAČATE ZA VSE VAŠE BANČNE OPERACIJE NA

Banco Holandés

SLOVENSKI ODDELEK

Centrala: Bm. MITRE 234, Podružnica: CORRIENTES 1900

ZAKAJ?

ZATO KER, potom BANCO HOLANDES lahko nakažete Vaši dru-
žini denar VARNO, HITRO in z NAJMANJSIMI
STROŠKI.

ZATO KER, BANCO HOLANDES plača za Vaše hranilne vloge NAJ-
BOLJŠE OBRETI.

ZATO KER, pri BANCO HOLANDES lahko kupite prevozne karte
za najboljše in najhitrejše parnike, po najnižjih cenah.

VAŠ DRUGI DOM: BANCO HOLANDES

Pridite osebno ali pa nam pišite — da se boste prepričali.

Uradujemo od 8.30 do 19. ure. Ob sobotah do 12.30.

Banco Germánico

DE LA AMERICA DEL SUR

Av. L. N. Alem 150 - BUENOS AIRES - 25 de Mayo 149-59

PODRUŽNICE V JUŽNI AMERIKI:

BUENOS AIRES	CHILE	BRASIL	PARAGUAY
Mercado de Abasto	SANTIAGO	RIO-SANTOS	C. Pres. Franco
Corriente 3223	VALPARAISO	SAO PAULO	ASUNCION

HRANILNICA:

Komu boste zaujali Vaše prihranke?

Banco Germánico Vam nudi popolno varnost in primerne obresti!

DENARNE POŠILJKE:

Potom katere banke boste poslali denar svojim domačim?

Banco Germánico sprejema vso odgovornost, da bo Vaš nalog najtočneje, najhitreje i najvarneje izvršen.

VOZNE KARTE:

Kje boste kupili ladijsko vozno karto?

Banco Germánico je predstavnic vseh parobrodskih družb in Vam more nuditi bodisi vozovnice bodisi poizivnice pod najugodnejšimi pogoji.

IZSELJENSKA POŠTA:

Kam naj Vam pošiljajo pošto, če nimate stalnega bivališča?

Banco Germánico raspolaga s posebnim oddelkom za izseljensko pošto, ki Vam jo hrani ali brezplačno pošilja na Vaš najnovejši naslov.

Naše uradne ure: od 8 $\frac{1}{2}$ do 7 zvečer; ob sobotah do 12 $\frac{1}{2}$.

SIGURNOST! BRZINA! USLUŽNOST! POVERJENJE!